

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

ΟΜΙΛΙΑ ΣΤΟ ΚΕΝΤΡΟ ΜΕΛΕΤΩΝ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΣΤΙΣ 23-3-2005

Δρ Άλκηστις Χωρέμη-Σπετσιέρη

Διευθύντρια της Α' Εφορείας Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων

Ευχαριστώ θερμά το Δ.Σ. της ΕΦΑ για την πρόσκλησή του να σας μιλήσω για το έργο της Α' ΕΠΚΑ κατά το περασμένο έτος.

Το 2004 υπήρξε μια ιδιαίτερα παραγωγική χρονιά για την Α' ΕΠΚΑ. Με ορόσημο τους Ολυμπιακούς Αγώνες ολοκληρώθηκαν έργα συντήρησης και ανάδειξης με πολιτισμική και περιβαλλοντική ευαισθησία που απέδωσαν μια νέα εικόνα στους χώρους και τα μνημεία γύρω από την Ακρόπολη, στην καρδιά του ιστορικού κέντρου της Αθήνας. Πίσω από τα έργα αυτά υπάρχουν έξι χρόνια σκληρής εργασίας, επίμονης μελέτης και έρευνας από επιστήμονες πολλών ειδικοτήτων. Αρχαιολόγοι, αρχιτέκτονες, πολιτικοί μηχανικοί, έμπειροι και ικανοί τεχνίτες και συντηρητές προσπάθησαν και κατάφεραν να ανασυνθέσουν, κατά το δυνατόν, την αρχική μορφή των χώρων και των μνημείων της αρχαίας πόλης. Ο χρόνος και ο κόπος, που χρειάστηκε για την ανασύνθεση αυτή, με διενέργεια ανασκαφών και διαμορφώσεων αρχαιολογικών χώρων, έργων συντήρησης, στερέωσης και αναστήλωσης των μνημείων, με τοποθέτηση κατάλληλου εποπτικού και πληροφοριακού υλικού, ήταν πολύς και οι διαδικασίες περίπλοκες.

Συγκεκριμένα οι τομείς δραστηριότητας της Εφορείας ήταν:

- α) ο χώρος και το σημερινό Μουσείο της Ακρόπολης,
- β) επτά αρχαιολογικοί χώροι με τα μνημεία τους γύρω από τον Ιερό Βράχο,
- γ) η προετοιμασία του χώρου ανέγερσης του Νέου Μουσείου Ακροπόλεως,
- δ) η συντήρηση των αρχαίων που θα εκτεθούν σε αυτό και η οργάνωση πειραματικής έκθεσης,
- ε) σωστικές ανασκαφές στις περιοχές της Πλάκας και του Θησείου,
- στ) επανεκθετικές εργασίες στα Μουσεία της Ακρόπολης, Αρχαίας Αγοράς και στο Μουσείο Π. & Α. Κανελλοπούλου,

η) εκπαιδευτικά προγράμματα,

θ) οργάνωση επιστημονικού συνεδρίου με θέμα τους Αγώνες των Παναθηναίων,

ι) συμμετοχή σε περιοδικές εκθέσεις του εσωτερικού και του εξωτερικού.

Στον **χώρο της Ακρόπολης** ολοκληρώθηκε σχεδόν η από πολλών ετών συνεχιζόμενη διευθέτηση του άφθονου εγκατασπάρτου υλικού από το ειδικό συνεργείο της ΥΣΜΑ με επικεφαλής τον Αρχαιολόγο Κ. Κίσσα. Διαμορφώθηκαν προσβάσεις και οδεύσεις στον Ιερό Βράχο, ώστε να διευκολυνθεί η διακίνηση των χιλιάδων επισκεπτών, που στις περιόδους τουριστικής αιχμής φθάνουν τους 10.000-15.000 την ημέρα. Ορισμένες οδεύσεις μάλιστα έγιναν με ειδική επίστροψη για να είναι δυνατή και η κίνηση αμαξιδιών ατόμων με κινητικά προβλήματα. Το Υπουργείο Πολιτισμού αναγνωρίζοντας το δικαίωμα των ατόμων αυτών να μπορούν να επισκεφθούν το κορυφαίο μνημείο παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς και επιθυμώντας να τηρήσει τις σχετικές με το θέμα αυτό δεσμεύσεις της χώρας μας έναντι της Ε.Ε. και της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής, εξασφάλισε την προσβασιμότητα της Ακρόπολης με μικρό ανελκυστήρα επί ιστού στη βόρεια κλιτύ του Ιερού Βράχου, από το σημείο του αρχαίου «Περιπάτου» που βρίσκεται ακριβώς κάτω από το Ερέχθειο. Η εγκατάσταση του ανελκυστήρα έγινε ύστερα από έγκριση του ΚΑΣ και σχετική Υπουργική Απόφαση. Περιελάμβανε ένδεκα επιμέρους έργα, που ολοκληρώθηκαν σε πέντε εβδομάδες από την ΥΣΜΑ και την Α' ΕΠΚΑ. Από ειδική πρόσβαση, βόρεια της κυρίας εισόδου του αρχαιολογικού χώρου και δια του ΒΔ τμήματος του αρχαίου «Περιπάτου», μπορεί να φθάσει κανείς στο σημείο του ανελκυστήρα με όχημα ή με αναπηρικό αμαξίδιο. Κυλιόμενη πλατφόρμα οδηγεί από το επίπεδο του «Περιπάτου» στον θαλαμίσκο του ανελκυστήρα, που κινείται σε μεταλλικό ιστό, αγκυρωμένο σε λιθοδομή αντιστήριξης της αναστήλωσης

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Μπαλάνου και όχι στο αρχαίο Τείχος ή στον βράχο. Επάνω στην Ακρόπολη πλατφόρμα και ράμπα με ήπια κλίση οδηγούν από τον θαλαμίσκο στον επίπεδο χώρο Δ-ΒΔ του Ερεχθείου. Για την περιήγηση στα μνημεία της Ακρόπολης χρησιμοποιούνται οι διάδρομοι με την ειδική επίστρωση που ήδη αναφέραμε, οι οποίοι οδηγούν: από τα βορειοδυτικά-δυτικά του Ερεχθείου – στη ΒΔ και ΒΑ γωνία του Παρθενώνα και στη συνέχεια προς το Μουσείο, το οποίο είναι προσβάσιμο με μικρό αναβατόριο κατακόρυφης κίνησης. Τοπογραφικό σκαρίφημα με τις διαδρομές περιελήφθη στο σχετικό ενημερωτικό φυλλάδιο που τυπώθηκε σε 5 γλώσσες, μεταξύ των οποίων και ιαπωνικά. Από τον Αύγουστο του 2004 έως τώρα έχουν χρησιμοποιήσει το αναβατόριο γύρω στα 8.000 άτομα ΑΜΕΑ διαφόρων εθνικοτήτων.

Η εγκατάσταση του ανελκυστήρα έτυχε θερμής υποδοχής από το κοινό, γιατί ικανοποίησε ένα χρόνιο αίτημα αναξιοπαθόντων συνανθρώπων μας χωρίς να επιβαρυνθεί ουσιαστικά ή αισθητικά ο Βράχος και τα μνημεία της Ακρόπολης. Ο Γενικός Διευθυντής της UNESCO Koichiro Matsuura στις 14-10-2004 εξέφρασε με επιστολή του συγχαρητήρια για τις αλλαγές και την πρόοδο των έργων στην Ακρόπολη, καθώς και για τον ανελκυστήρα που τοποθετήθηκε για άτομα με αναπηρίες, γεγονός που διεύρυνε το κοινό των επισκεπτών.

Στα δυτικά των Προπυλαίων ολοκληρώθηκε από συνεργεία της ΔΑΑΜ του ΥΠΠΟ, με βάση τη μελέτη και την επίβλεψη του Δ. Ζιρώ, η αναστήλωση του βόρειου πύργου της πύλης της υστερορρωμαϊκής οχύ-

ρωσης της Ακρόπολης, της γνωστής Πύλης Beulé από το όνομα του Γάλλου ανασκαφέα της, η οποία θα στεγάσει εγκατάσπαρτες στον χώρο επιγραφές, ώστε να μη φθείρονται στο ύπαιθρο.

Για την αποσυμφόρηση του συνωστισμού των επισκεπτών δημιουργήθηκε, με βάση τη μελέτη του Αρχιτέκτονα Κ. Καζαμιάκη, μια νέα πλακόστρωτη κάθοδος εξόδου αντίστοιχη με την πλακόστρωτη πρόσβαση ανόδου που οδηγεί από την Πύλη Beulé στο λιθόστρωτο Πικιώνη μπροστά στην είσοδο του αρχαιολογικού χώρου.

Σημαντικό έργο για την ανάδειξη του βράχου και των

μνημείων της Ακρόπολης τη νύχτα ήταν ο φωτισμός τους, με έναν ιδιαίτερα επιβλητικό και καλλιτεχνικό τρόπο. Την πρωτοβουλία είχε ο Σύλλογος «Οι Φίλοι της Αθήνας» με εμπνευστή τον πρόεδρό

Φωτ. 1. Ο φωτοαγωγημένος Παρθενών από δυτικά.

του, τον γνωστό Έλληνα σκηνοθέτη Μιχάλη Κακογιάννη. Η σχετική μελέτη εκπονήθηκε με δαπάνη του ανωτέρω Συλλόγου από τον Γάλλο P. Bideau, που είναι γνωστός κυρίως ως δημιουργός του φωτισμού του Πύργου του Eiffel στο Παρίσι, ενώ τη δαπάνη της υλοποίησής της ανέλαβε το Υπουργείο Πολιτισμού με την συνεχή κατεύθυνση και εποπτεία του Μηχανολόγου Ηλεκτρολόγου Σπ. Οικονομόπουλου. Οι κιονοστοιχίες των μνημείων (των Προπυλαίων, του Παρθενώνα και του Ερεχθείου) φωτίστηκαν με προβολείς κλειστής δέσμης, ώστε να αποδίδονται οι ραβδώσεις και άλλες λεπτομέρειες των κίωνων και αρχιτεκτονικών μελών, ενώ το εσωτερικό τους με προβολείς ανοιχτής δέσμης, ώστε να αποδίδεται το βάθος (φωτ. 1). Οι νέοι προβολείς με θερμο λευκό φως αποδίδουν με

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Φωτ. 2. Η Δυτική ανιούσα οδός του Ιερού του Διονύσου (αποκατεστημένη).

τόση πιστότητα αλλά και τέχνη το φυσικό χρώμα του Τείχους, του βράχου με τις καμπύλες και τις ρυτιδώσεις, καθώς και της βλάστησης, ώστε έχει κανείς την αίσθηση, ότι βλέπει μια φυσική γκραβούρα. Η αφή του φωτισμού έγινε στις 19-7-2004 σε μια φαντασμαγορική εκδήλωση, που οργάνωσε ο σκηνοθέτης Μιχάλης Κακογιάννης στο εστιατόριο Διόνυσος.

Ιδιαίτερα απλή και συγκινητική ήταν η αφή της Ολυμπιακής φλόγας στη Δυτική πλευρά του Παρθενώνα το βράδυ της 12ης Αυγούστου 2004, παραμονή της έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων με την παρουσία του Προθυπουργού κ. Κ. Καραμανλή, της Προέδρου των Ολυμπιακών Αγώνων κας Γ. Αγγελοπούλου, της Δημάρχου Αθηναίων κας Ντ. Μπακογιάννη, πολλών αρχηγών ξένων κρατών, πολιτικών και άλλων προσωπικοτήτων.

Στα πλαίσια της «**Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας**» ολοκληρώθηκαν τα τέσσερα

Φωτ. 3. Στέγαστρο για αγάλματα στο Ιερό του Διονύσου.

σημαντικά έργα στους αρχαιολογικούς χώρους γύρω από την Ακρόπολη. Απώτερος στόχος ήταν η δημιουργία ενός εκτεταμένου αρχαιολογικού άλσους εκατέρωθεν του σημαντικού οδικού άξονα Διονυσίου Αρεοπαγίτου - Αποστόλου Παύλου, που πεζοδρομήθηκε από την ΕΑΧΑ ΑΕ για να εξασφαλίσει στους επισκέπτες άνετη πρόσβαση στην Ακρόπολη διαμέσου των γύρω από αυτήν αρχαιολογικών χώρων. Οι εργασίες, που άρχισαν από το 1998 και ολοκληρώθηκαν το 2004, έγιναν με συγχρηματοδότηση του ΥΠΠΟ και της Ε.Ε. στα πλαίσια του Β' και Γ' ΚΠΣ με συνολικό προϋπολογισμό 19.474.000 ευρώ. Ήδη ολοκληρώθηκαν οι τελικοί στόχοι: α) αποκαταστάθηκε κατά το δυνατόν η αρχαία τοπογραφία με τη δημιουργία διαδρομών που αντιστοιχούν σε αρχαίους δρόμους και οδούσεις με παράλληλη κατασκευή αποστραγγιστικού δικτύου ομβρίων, ενώ με στερεωτικές εργασίες και διαμορφώσεις αναδείχθηκαν τα μνημεία. Με αυτό τον τρόπο, καθώς και την κατάλληλη σήμανση και πληροφόρηση, μπορεί ο επισκέπτης να αντιληφθεί την αρχική μορφή και λειτουργία των μνημείων καθώς και την ένταξή τους στην τοπογραφία της περιοχής. Παράλληλα με τη δημιουργία χώρων θέασης και καθιστικών, η επίσκεψη στους γύρω από την Ακρόπολη αρχαιολογικούς χώρους έχει γίνει όχι μόνο διδακτική αλλά και ελκυστική. Κατά τις πιο πάνω εργασίες προέκυψαν σημαντικά νέα στοιχεία σχετικά με την αρχαία τοπογραφία και τα μνημεία κάθε μιας περιοχής:

α. «**Συνολική ανάδειξη Βόρειας και Νότιας κλιτύος**»

Στις κλιτύς της Ακρόπολης με υπεύθυνους τους Αρχαιολόγους Γ. Καββαδία και Σ. Μοσχονησιώτη ολοκληρώθηκε η αποκατάσταση του αρχαίου οδικού δικτύου και ιδίως ο αρχαίος «Περίπατος», που εξασφάλιζε την περιμετρική οδευση του Ιερού Βράχου συνδέοντας τη Βόρεια με τη Νότια κλιτύ. Στα πλαίσια της αποκατάστασης των αρχαίων οδούσεων η είσοδος του αρχαιολογικού χώρου τοποθετήθηκε στα ΝΑ του Ιερού Βράχου, στην πορεία του αρχαίου δρόμου, που ερχόταν από το Ολυμπείο προς Ακρόπολη. Πλην του «Περίπατου» διαμορφώθηκαν με ειδική επίσρωση χωμάτινης υφής και παράλληλη ενσωμάτωση

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

του αποστραγγιστικού δικτύου η Νότια οδός κατά μήκος του περιβόλου του Ιερού του Διονύσου, στη συνέχεια της η Δυτική ανιούσα οδός (φωτ. 2), κατά μήκος του αναλήμματος του Διονυσιακού Θεάτρου, η οποία ακολούθως ανεβαίνει πάνω από τη Στοά Ευμένους, συνεχίζει κατά μήκος του ανδρήρου του Ασκληπιείου έως το Ανατολικό μέρος του κοίλου του Ηρωδείου, από όπου βαθμιδωτή άνοδος οδηγεί προς την Ακρόπολη ή τη Βόρεια κλιτύ.

Στη **Νότια κλιτύ** σε δύο στέγαστρα (ένα δεξιά της εισόδου από την οδό Αρεοπαγίτου (φωτ. 3) και το άλλο στην περιοχή του Χαλκουργείου) συγκεντρώθηκαν και τοποθετήθηκαν σε ειδικές βάσεις τα υπερφυσικού μεγέθους αγάλματα που κοσμούσαν το Θέατρο

Φωτ. 4. Κλίμακα επισκέψεως Ιερών Βόρειας κλιτύς Ακροπόλεως.

Διονύσου, ενεπίγραφα βάθρα, βωμοί και στήλες με ενημερωτικές πινακίδες.

Στη **Βόρεια κλιτύ** μετά την αποκατάσταση του «Περιπάτου», σημαντικό έργο ήταν η κατασκευή ειδικών κλιμάκων, χάρις στις οποίες κατέστη δυνατή η επίσκεψη των Ιερών Σπηλαιών Πανός, Διός και Απόλλωνος Υποακραίου (φωτ. 4), καθώς και το άνδρηο, όπου βρίσκεται το Ιερό της Αφροδίτης και του Έρωτα με τις λαξευμένες στον βράχο κόγχες για την εναπόθεση των αναθημάτων.

Για τους επισκέπτες που έρχονται προς την Ακρόπολη από τη Ρωμαϊκή Αγορά και την Πλάκα ανοίχθηκε νέα είσοδος στη Βόρεια κλιτύ, στη θέση της πύλης της μεσαιωνικής οχύρωσης, τη λεγόμενη Πύλη του Λιονταριού. Εδώ συντηρήθηκε η λιθόστρωτη

μεσαιωνική οδός που οδηγεί από την οδό Θεωρίας, ακριβώς απέναντι από το Μουσείο Κανελλοπούλου, στον «Περιπάτο», στο σημείο όπου βρίσκεται η εκκλησία του Αγ. Νικολάου ή Σεραφείμ μεταβυζαντινών χρόνων (16ος αι.), η οποία αναστηλώθηκε πρόσφατα στα πλαίσια του έργου (φωτ. 5).

β. «Συνολική ανάδειξη Αρχαίας Αγοράς - Αρείου Πάγου»

Το έργο αφορά συνολική έκταση 400 στρεμμάτων, στην οποία περιλαμβάνονται ο χώρος της **Αρχαίας Αγοράς**, ο λόφος του Αγοραίου Κολωνού, όπου ο ναός του Ηφαίστου ή Θησείο, η περιοχή του Αρείου Πάγου με τις Φιλοσοφικές Σχολές στη Βόρεια κλιτύ

Φωτ. 5. Η αναστηλωμένη εκκλησία του Αγίου Νικολάου ή Σεραφείμ.

καθώς και τμήματα των δύο μεγάλων αρχαίων δήμων της Μελίτης και του Κολλυτού στις Δυτικές κλιτύς του. Με υπεύθυνες του έργου τις Αρχαιολόγους Ν. Σαραγά και Β. Χριστοπούλου επιτεύχθηκε ο στόχος του έργου, που ήταν η εξασφάλιση της αναγνωσιμότητας των μνημείων και η αναβίωση της αρχαίας τοπογραφίας με τη διευθέτηση των λιθοσωρών, την αποκατάσταση των αρχαίων οδών ή τη διαμόρφωση αντίστοιχων οδύσεων με ειδικές επιστρώσεις, τη στερέωση και συντήρηση των καταλοίπων των μνημείων εκατέρωθεν των ανωτέρω διαδρομών και την κατάλληλη σήμανση με ενημερωτικές πινακίδες.

Συγκεκριμένα, στο κεντρικό τμήμα της Αγοράς αποκαταστάθηκαν: η αρχαία οδός των Παναθηναίων (φωτ. 6), η Δυτική οδός, που διέρχεται ανάμεσα στο

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Μνημείο των Επωνύμων Ηρώων και τα σημαντικότερα μνημεία της Αγοράς, όπως η Θόλος, το Βουλευτήριο, το Μητρώο, ο ναός του Πατρώου Απόλλωνος, η Στοά του Ελευθερίου Διός κ.ά. και η Νότια οδός (φωτ. 7) κατά μήκος της Μεσαίας Στοάς, που ορίζει από Νότο την κεντρική πλατεία της Αγοράς.

Στους Δυτικούς πρόποδες του Αρείου Πάγου διαμορφώθηκαν η στενωπός Κολλυτός και τα εκατέρωθεν κατάλοιπα εργαστηρίων και οικιών, ορισμένες από τις οποίες με πολυτελή ψηφιδωτά. Αξίζει να σημειωθεί ότι στον Άρειο Πάγο οδηγεί πλέον ασφαλής μεταλλική σκάλα ανόδου, στα δυτικά της αρχαίας λαξευτής στο βράχο αλλά επικίνδυνα ολισθηρής κλίμακας.

Για τον έλεγχο εισόδων κατασκευάστηκαν από τη ΔΑΑΜ δύο φυλάκια, ένα στην οδό Αποστόλου Παύλου απέναντι από τον Κινηματογράφο Θησείο, και άλλο στη συμβολή Αρεοπαγίτου - Αποστόλου Παύλου απέναντι από το τρίγωνο Παρθένη.

Με την καλαισθητή τακτοποίηση των γλυπτών και αρχιτεκτονικών μελών, τη βελτίωση της υφισταμένης θαμνώδους και δενδρώδους βλάστησης και τη δημιουργία καθιστικών, η περιδιάβαση στην Αρχαία Αγορά έγινε πολύ ελκυστική. Ιδιαίτερα σημαντική ήταν η ανάδειξη του ναού του Ηφαίστου τη νύχτα με φωτισμό ανάλογο με των μνημείων της Ακρόπολης βάσει μελέτης του P. Bideau.

Ο χώρος της Αρχαίας Αγοράς λόγω της παγκόσμιας σημασίας της ως χώρου γέννησης της δημοκρατίας επελέγη και για σύγχρονες εκδηλώσεις ιστορικής σημασίας

συνεχίζοντας τη μακρόχρονη παράδοση. Μετά την υπογραφή της ένταξης των 25 νέων μελών της Ε.Ε., τον Απρίλιο του 2003, στις 16 Σεπτεμβρίου του 2004 πραγματοποιήθηκε η ιδιαίτερα σημαντική και συγκινητική εκδήλωση, της αφής της Φλόγας των Παραολυμπιακών Αγώνων στο Θησείο, με την παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας, του Πρωθυπουργού, υπουργών και άλλων πολιτικών και επισήμων.

Πλην των εργασιών πεδίου, σημαντικό ήταν το έργο της καταγραφής, συντήρησης, και ταξινόμησης του πολυαριθμού αρχαιολογικού υλικού, που βρέθηκε κατά την εκτέλεση των ανωτέρω εργασιών και πραγματοποιήθηκε από αρχαιολόγους και συντηρητές.

Για τη δημοσιοποίηση του έργου τυπώθηκε αφίσα και ενημερωτικό φυλλάδιο, που διανέμεται δωρεάν και γυρίστηκε βιντεοταινία μικρού μήκους. Όπως κάθε χρόνο διεξήχθησαν και οι ανασκαφές της ASCS στον χώρο βόρεια της οδού Αδριανού με σημαντικά ευρήματα, που ανακοίνωσε ο Διευθυντής κ. Tracy προ ολίγων ημερών στο Cotsen Hall της Γενναδείου.

γ. «Συνολική ανάδειξη Ρωμαϊκής Αγοράς - Βιβλιοθήκης Αδριανού»

Το έργο περιλαμβάνει κυρίως τα δύο μεγάλα ρωμαϊκά μνημεία της Αθήνας, τη Ρωμαϊκή Αγορά (1ος αι. π.Χ.) και τη Βιβλιοθήκη Αδριανού (2ος αι. μ.Χ.)· επίσης τον Πύργο των Ανέμων (1ος αι. π.Χ.), το λεγόμενο Αγορανομείο και τις Βεσπασιανές (1ος αι. μ.Χ.), το Φετιχέ Τζαμί. Βασικός στόχος του έργου είναι η απελευθέρωση

Φωτ. 6. Η οδός των Παναθηναίων στην Αρχαία Αγορά.

Φωτ. 7. Η Νότια οδός στην Αρχαία Αγορά.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

των δύο μεγάλων ρωμαϊκών μνημείων από νεωτερικά προσκτίσματα και επιχώσεις, η ανάκτηση κατά το δυνατόν των αρχικών ορίων τους και η ανάδειξη του περίκλειστου χαρακτήρα τους, ιδίως όμως η αποκατάσταση

Φωτ. 8. Γενική άποψη Βιβλιοθήκης Αδριανού και Ρωμαϊκής Αγοράς.

της μεταξύ τους τοπογραφικής σχέσης (φωτ. 8), να καταστεί δηλαδή αντιληπτό στον επισκέπτη ότι τα δύο πιο πάνω μνημεία είναι ιδίου τύπου αρχιτεκτονήματα (ρωμαϊκά fora), ιδίων περίπου διαστάσεων και προσανατολισμού αλλά σε διαφορετικά επίπεδα –η Βιβλιοθήκη Αδριανού βρίσκεται 7 μ. χαμηλότερα από τη Ρωμαϊκή Αγορά.

Στη **Ρωμαϊκή Αγορά** (φωτ. 9) ανακτήθηκαν μεγάλα τμήματα της αυλής και των περιστευλίων του μνημείου με αφαίρεση νεωτερικών επιχώσεων και ανδρών από κατάλοιπα παλαιότερα απαλλοτριωθέντων και κατεδαφισθέντων κτηρίων και με κατάλληλη διευθέτηση βαρέων αρχιτεκτονικών μελών και τακτοποίηση λιθωσών. Επιτεύχθηκε έτσι η απρόσκοπτη οπτική αλλά και ουσιαστική σύνδεση των δύο προτύλων του μνημείου, που δεν βρίσκονται σε αντίστοιχη θέση μεταξύ τους, ούτε στον άξονα του μνημείου, αλλά σε αντίστοιχία με προϋπάρχοντες δρόμους. Συγκεκριμένα το Δυτικό Πρότυλο, γνωστό ως Πύλη της Αρχηγέτιδος Αθηνάς, είναι τοποθετημένο στην απόληξη του δρόμου που συνδέει την Αρχαία με τη Ρωμαϊκή Αγορά, ενώ το Ανατολικό στη νοητή συνέχεια αυτού του δρόμου που είχε κατεύθυνση προς τα ΝΑ, πολύ νοτιότερα από τον άξονα του μνημείου. Μετά την αφαίρεση των ανωτέρω επιχώσεων και ανδρών έγινε αναδιαμόρφωση της περιφράξης, κατά μήκος της οποίας αναδιατάχθηκαν λιθωσοροί από μικρά θραύσματα.

Σε άλλα σημεία του χώρου, κατά μήκος του ανδρήρου του Φετιχιέ Τζαμί, τοποθετήθηκαν σε διδακτική υπαίθρια έκθεση βαρέα αρχιτεκτονικά μέλη, κιονόκρανα κυρίως, ενώ ορισμένα γλυπτά μεγάλου μεγέθους

τοποθετήθηκαν στο κατάστημα νότια του Ανατολικού προτύλου.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι κατά τα προηγούμενα έτη αποκαλύφθηκαν μεγάλα τμήματα των καταλοίπων του Ανατολικού περιστευλίου στα ανατολικά του Φετιχιέ Τζαμί, του Βόρειου περιστευλίου στο οικοδομικό τετράγωνο ανάμεσα στη Βιβλιοθήκη Αδριανού και τη Ρωμαϊκή Αγορά, καθώς και η υποθεμελίωση του Δυτικού περιστευλίου στο υπόγειο της οικίας Γ. Λύρα. Έτσι ανακτήθηκε ολόκληρη σχεδόν η περίμετρος του μνημείου και τα 3/4 περίπου της μεγάλης αυλής. Στα πλαίσια του έργου συντηρήθηκαν και αποκαταστάθηκαν τα λείψανα των Βεσπασιανών καθώς και οι 3 αφίδες της χριστιανικής εκκλησίας μεσοβυζαντινών χρόνων, που προϋπήρχε στη θέση του Φετιχιέ Τζαμί. Αξίζει να σημειωθεί, ότι η εκκλησία αυτή είχε χρησιμοποιηθεί σε πρώτη φάση ως Τζαμί το 1456, όπως προκύπτει από την εύρεση πεντάγωνης κόγχης (mihrab) εγγεγραμμένης στην κεντρική αφίδα της, ενώ το Φετιχιέ Τζαμί πρέπει να χτίστηκε πολύ αργότερα, πιθανόν τον 17ο αιώνα.

Κατά μήκος του Νότιου περιβόλου του μνημείου, ο οποίος στην πραγματικότητα είναι αναλημματικός τοίχος της πλαγιάς του λόφου, έγινε από την ΕΧΑ ΑΕ διάνοιξη μικρού πεζοδρόμου, που αντιστοιχεί με αρχαίο δρόμο, 6-7 μ. ψηλότερα από το επίπεδο της Ρ.Α. στην προς Ανατολάς συνέχεια της σημερινής

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Φωτ. 9. Η Ρωμαϊκή Αγορά από ΝΑ.

οδού Πολυγνώτου. Έτσι αποκαταστάθηκε η περιμετρική περιήγηση και θέαση του μνημείου από τα νότια, όπως στην αρχαιότητα. Στο Δυτικό άκρο του πιο πάνω πεζοδρόμου, κατά τις εργασίες διαμόρφωσης της πλατείας Μουσαίου, αποκαλύφθηκαν ανασκαφικά από την Εφορεία τα κατάλοιπα των τοίχων και του μινιρέ του Κιοντσούκ Τζαμί, τα οποία, αφού στερεώθηκαν, διατηρήθηκαν ορατά με κατάλληλη σήμανση (φωτ. 10).

Στη **Βιβλιοθήκη Αδριανού** οι εργασίες ήταν διευθετήσεις αρχιτεκτονικών μελών και αποκατάσταση των αρχαίων επιπέδων όπως: η αποκατάσταση του επιπέδου της εξωτερικής αυλής, που εκτείνεται μπροστά στην πρόσοψη του μνημείου (φωτ. 11) ή της μεγάλης εσωτερικής αυλής, όπου τα ερείπια της τετράκογχης παλαιοχριστιανικής εκκλησίας. Επίσης πραγματοποιήθηκαν στερεωτικές εργασίες σε διάφορα τμήματα του μνημείου, κυρίως όμως αναστηλωτικές στο πρότυλο και την πρόσοψη, σύμφωνα με εγκεκριμένη από

Φωτ. 10. Το Κιοντσούκ Τζαμί μετά την αποκατάστασή του.

το ΚΑΣ σχετική μελέτη του αείμνηστου Αρχιτέκτονα Ι. Κνιθάκη, που τόσο ξαφνικά και πρόωρα έφυγε από τη ζωή το καλοκαίρι, του Πολιτικού Μηχανικού Β. Παπαδημητρίου και της Αρχιτέκτονος Ι. Τιγγινάγκα, υπεύθυνης και του έργου Ενοποίησης των δύο Ρωμαϊκών μνημείων.

Ήδη ολοκληρώθηκε μέσα στο προβλεπόμενο από το Τεχνικό Δελτίο Έργου χρονοδιάγραμμα η πρώτη φάση αναστήλωσης του προτύλου με την επανατοποθέτηση του άνω τμήματος του τρίτου (από Β.) κίονα και την αποκατάσταση του Νότιου εγκάρσιου και θυραίου τοίχου του έως το ύψος των ορθοστατών.

Για τη συμπλήρωση ή πλήρη ανακατασκευή ελλειπόντων αρχιτεκτονικών μελών, όπως στυλοβάτες και ιωνικές βάσεις κίωνων, χρησιμοποιήθηκε νέο πεντελικό μάρμαρο, ενώ για την ανακατασκευή των κατώτερων τμημάτων των τριών κίωνων, ύψους 2.50 μ., επελέγη το μάρμαρο Σκύρου, που προσομοιάζει ως προς την τονικότητα, τις μαβιές φλεβώσεις και το γενικό οπτικό αποτέλεσμα με το μάρμαρο Φρυγίας της Μ. Ασίας, από το οποίο είναι κατασκευασμένος ο μοναδικός σωζόμενος στη θέση του κίονας. Στην κατεστραμμένη Νότια πτέρυγα της πρόσοψης ανακατασκευάστηκαν από συμπαγείς πλίνθους τα τοξίδια, στα οποία στηρίζονταν οι τοιχοβάτες της πρόσοψης. Για τις ανάγκες των αναστηλωτικών εργασιών έγιναν συγκολλήσεις αρχιτεκτονικών μελών, κατασκευή συμπληρωμάτων από νέο μάρμαρο, καθώς και η τελική λάξευση των λεπτομερειών στα νέα αρχιτεκτονικά μέλη από πεπειραμένους μαρμαροτεχνίτες.

Στερεωτικές εργασίες έγιναν κυρίως στο μεγάλο κεντρικό κτήριο της Ανατολικής πλευράς, συγκεκριμένα στον τοίχο με τις κόγχες, όπου φυλάσσονταν οι ρόλλοι των πατύρων, τα βιβλία δηλαδή. Οι εργασίες ήταν αρμολόγημα των λιθόκτιστων τμημάτων και συμπλήρωση των πλινθόκτιστων με συμπαγείς πλίνθους, που κατασκευάστηκαν σε εργαστήριο της Θεσσαλονίκης κατόπιν ειδικής παραγγελίας.

Άλλες εργασίες ήταν: η συντήρηση των ψηφιδωτών της τετράκογχης εκκλησίας (φωτ. 12) και των τοιχογραφιών της υστεροελληνιστικής οικίας που προϋπήρχε κάτω από το Δυτικό περιστύλιο της Βιβλιοθήκης.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Επίσης η συγκόλληση, συντήρηση και καταγραφή των πολυπληθών κινητών πήλινων και λίθινων ευρημάτων, και, τέλος, η κατασκευή προστατευτικού στεγάστρου για το περίφημο κολοσσικό άγαλμα της Νίκης και άλλα σημαντικά γλυπτά, που

προέρχονται από τις έρευνες στον χώρο.

Τον Ιούνιο του 2004 η Βιβλιοθήκη Αδριανού άνοιξε για το κοινό, αφού διευθετήθηκε κατάλληλα η πρόσβαση από την οδό Άρεως με ελαφριά ξύλινη κλίμακα καθόδου και υπόσκαφο φυλάκιο εισόδου, οριοθετήθηκαν με διαφράγματα και περιστοιχίσσεις οι χώροι του εργοταξίου αναστήλωσης και τοποθετήθηκαν ενημερωτικές πινακίδες. Για την περαιτέρω πληροφόρηση του κοινού σχετικά με τα έργα τυπώθηκαν αφίσσα και ενημερωτικά φυλλάδια, που περιλαμβάνουν πληροφορίες και για τα δύο μνημεία. Και στους δύο χώρους έγιναν διάφορες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις και διήλθε η λαμπαδηδρομία κατά την ημέρα ενάρξεως των Ολυμπιακών Αγώνων (13-8-2004).

δ. «Συνολική ανάδειξη Λόφων Φιλοπάππου-Πνύκας-Νυμφών»

Το έργο είχε ως στόχο την οργάνωση των τριών δυτικών λόφων με τα ομώνυμα μνημεία σε έναν επισκέψιμο χώρο με διπλή ιδιότητα ως αρχαιολογικό άλσος και ως χώρο αναψυχής, με ανάδειξη 14 μνημείων και ιερών,

Φωτ. 11. Αποκατάσταση προπύλου και εξωτερικής αυλής Βιβλιοθήκης Αδριανού.

ρώθηκαν οι εξής εργασίες: αποκαταστάθηκε η περίφημη *δια Κοίλης καλεομένη οδός* (όπως αναφέρεται στις αρχαίες φιλολογικές πηγές), η σημαντικότερη αρχαία εμπορική οδική αρτηρία, που συνέδεε την Αθήνα με τον Πειραιά μέσα από τα Μακρά τείχη και δημιουργήθηκε *belvedere*, από όπου υπάρχει συνολική άποψη της οδού. Ολοκληρώθηκαν οι προβλεπόμενες από τη μελέτη διαδρομές σε μήκος 6000 μ., με επίστρωση χωμάτινης υφής και διαμορφώθηκαν καθιστικά. Η κυριότερη διαδρομή βαίνει παράλληλα στην αρχαία οδό Κοίλης με τις λαξευμένες στο βράχο αμαξοτροχιές, τους αγωγούς, τα πεζοδρόμια και τα ίχνη έδρασης των καταστημάτων (φωτ. 13). Άλλη διαδρομή βαίνει παράλληλα με το Διατείχισμα προς το μνημείο του Φιλοπάππου, ενώ μια τρίτη διαδρομή διασχίζει την περιοχή της

αρχαίας συνοικίας της Μελίτης και συνδέει το μνημείο της Πνύκας με την περιοχή της αρχαίας Κοίλης κοντά στον χώρο του πρόσφατα κατεδαφισθέντος θεάτρου Μπαστιά. Εδώ έγινε ανάπλαση του τοπίου με δενδροφύτευση.

Φωτ. 12. Συντήρηση ψηφιδωτών Τετρακόγχου Βιβλιοθήκης Αδριανού.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Τα κυριότερα μνημεία που συντηρήθηκαν και αναδείχθηκαν είναι: στον **λόφο του Φιλοπάππου** το ομώνυμο ταφικό μνημείο, που καθαρίστηκε από τα graffiti, προστατεύθηκε με αλεξικέραυνο και λιτό κιγκλίδωμα, ώστε να μην κινδυνεύει από βανδαλισμούς, ενώ αναδείχθηκε με ειδικό

Φωτ. 13. Δημιουργία διαδρομής παράλληλα προς την αρχαία οδό της Κοίτης.

φωτισμό του P. Bideau, το πρότυπο υπέρ των πυλών, το μνημείο του ήρωα Μουσαίου, οι λεγόμενες «Φυλακές του Σωκράτους», που όμως πρέπει να ήταν διώροφη κατοικία, λαξευμένη στο φυσικό βράχο, το επτάθρονο.

Στην **Πνύκα**, πλην του μνημειακού χώρου συνελεύσεων της Εκκλησίας του Δήμου στην κορυφή του λόφου, αναδείχθηκαν η κρήνη Καλλιρόη και το νεοαποκαλυφθέν άγνωστο ιερό του Πανός (φωτ. 14), μέσα σε σπήλαια στην Ανατολική και τη ΒΑ κλιτύ του λόφου της Πνύκας αντίστοιχα. Στον **λόφο των Νυμφών** το ομώνυμο ιερό με τη λαξευμένη στον βράχο επιγραφή μπροστά στο Αστεροσκοπείο, στον χώρο της Αγίας Μαρίνας το λαξευμένο στον βράχο ιερό του Διός. Στα ανωτέρω μνημεία τοποθετήθηκαν πινακίδες σήμανσης και πληροφορόρησης. Λιτά ξύλινα φυλάκια τοποθετήθηκαν στις 3 κύριες εισόδους: στην πρόσβαση από τον Άγιο Δημήτριο Λουμπαρδιάρη, στην είσοδο της οδού Αιγινήτου και στην είσοδο στον χώρο από τον περιφερειακό του Φιλοπάππου.

Από τις πολυπληθείς εκδηλώσεις που έγιναν στον χώρο της Πνύκας

αξίζει να αναφερθούν ο εορτασμός των 30 ετών της δημοκρατίας από την Μεταπολίτευση του 1974 με ομιλία του Πρωθυπουργού Κ. Καραμανλή και προβολή ντοκυμαντέρ, και η διέλευση της Ολυμπιακής Φλόγας την ημέρα έναρξης των Ολυμπιακών Αγώνων.

Έκδοση μικρών Οδηγών

Μετά τη ολοκλήρωση των ανωτέρω έργων και την έκδοση ενός γενικού φυλλαδίου ήταν απαραίτητη η ύπαρξη επιμέρους οδηγών για την προβολή των αρχαιολογικών χώρων και των μνημείων τους, τόσο στο ευρύτερο όσο και στο επιστημονικό κοινό. Χάρης στην εξασφάλιση μέσω της ΕΦΑ γενναιόδωρων χορηγιών, όπως της κας Καίτης Κυριακοπούλου, του Ιδρύματος Μποδοσάκη και της κας Λένας Κολιοπούλου, εκδόθηκε σειρά 7 μικρών οδηγών με τίτλο «Αρχαιολογικοί Περίπατοι γύρω από την Ακρόπολη», στα ελληνικά και τα αγγλικά. Πρόκειται για μικρούς συνοπτικούς οδηγούς, που παρά τη μικρή τους έκταση περιλαμβάνουν πλούσιο, πρωτογενές υλικό από τις πρόσφατες έρευνες στα πλαίσια των

έργων Ενοποίησης, πρωτότυπες φωτογραφίες των χώρων και των μνημείων, τοπογραφικούς χάρτες, σχεδιαγράμματα, αναπαραστάσεις, απεικονίσεις των μνημείων και των χώρων σε παλαιές φωτογραφίες και χαλκογραφίες. Η συγγραφή των κειμένων έγινε από αρχαιολόγους της Εφορείας

Φωτ. 14. Το νεοαποκαλυφθέν Ιερό του Πανός.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

που εργάστηκαν στα έργα με την εποπτεία μου, ενώ η μετάφραση των περισσότερων έγινε από την M. Caskey και ορισμένων από τους K. Glowacki, A. Αβραμίδου, N. Klein, Ντ. Ανδριανού. Πολλοί οδηγοί διατέθηκαν κατά τους Ολυμπιακούς αγώνες δωρεάν στα περίπτερα Τύπου στο Ζάππειο και στο Ολυμπιακό Χωριό. Οι οδηγοί αυτοί κυκλοφορούν μεμονωμένοι ή σε καλαίσθητη κασετίνα ως σειρά στα πωλητήρια των Αρχαιολογικών Χώρων Ακροπόλεως, Αρχαίας Αγοράς καθώς και σε κεντρικά βιβλιοπωλεία της Αθήνας και έχουν ενθουσιάσει τόσο το επιστημονικό όσο και το ευρύτερο κοινό. Ήδη ζητούνται και θα διατεθούν σύντομα στην Αγγλία και την Αμερική. Εκφράζω θερμές ευχαριστίες στην Ένωση Φίλων Ακροπόλεως και τους χορηγούς για την υποστήριξή τους.

Μουσεία

Στα πλαίσια της προετοιμασίας της έκθεσης για το υπό ανέγερση Νέο Μουσείο Ακροπόλεως δόθηκε προτεραιότητα στη συντήρηση και αποκατάσταση διαφόρων αρχιτεκτονικών γλυπτών μεγάλου μεγέθους, που κατά καιρούς αφαιρέθηκαν από μνημεία του Ιερού Βράχου και ιδίως από τον Παρθενώνα και μεταφέρθηκαν στο Μουσείο για λόγους προστασίας. Συγκεκριμένα στο εργαστήριο του σημερινού Μουσείου συντηρήθηκαν από συντηρητές, με επικεφαλής τον Δ. Μαραζιώτη, μεγάλα αγάλματα από τα αετώματα του Παρθενώνα, οι 14 ανατολικές μετόπες του ίδιου μνημείου (φωτ.

15), η αποσπασματικά σωζόμενη 6η Καρυάτιδα του Ερεχθείου.

Η Δυτική ζωφόρος του Παρθενώνα μετά την καταβίβασή της από το μνημείο συντηρήθηκε συστηματικά τα τελευταία 3 χρόνια σε ειδικά διαμορφωμένο εργαστηριακό χώρο μέσα στο σημερινό Μουσείο, αφού εξα-

σφαλίστηκε ο αναγκαίος τεχνικός εξοπλισμός. Εφαρμόστηκε μια πρωτοποριακή μέθοδος καθαρισμού με ακτίνες Laser, αφού έγιναν κατάλληλες βελτιώσεις της απόδοσης της μεθόδου από τον Καθηγητή Φωτάκη του ΙΤΕ Κρήτης, με ρυθμίσεις των ειδικών μηχανημάτων, ανάλογα με τις ανάγκες του υπό συντήρηση μνημείου. Οι εργασίες έγιναν από προσωπικό της ΥΣΜΑ, με επικεφαλής την Χημικό Μηχανικό Έβη Παπακωνσταντίνου, σε συνεργασία με Φυσικούς του ΙΤΕ Κρήτης και την καθημερινή παρακολούθηση από αρχαιολογική άποψη από την Αρχαιολόγο Χριστίνα Βλασσοπούλου. Την εποπτεία του όλου προγράμματος είχε ειδική επιτροπή υπό την προεδρία μου και συμμετοχή του αείμνηστου καθηγητή του Πολυτεχνείου Θ. Σκουλικίδη, του Αρχιτέκτονα καθηγητή Μ. Κορρέ, του Αρχαιολόγου Α. Μάντη και του Διευθυντού Συντήρησης Ν. Μίνου. Τα αποτελέσματα της συντήρησης είναι εντυπωσιακά. Αφαιρέθηκαν ρύποι και διάφορες επικαθίσεις, αφήνοντας άθικτη την αρχική επιδερμίδα του αναγλύφου, την πάτινα, ακόμη και τα ίχνη χρώματος, όπου αυτά σώζονται. Στα πλαίσια της παρουσίασης από την ΥΣΜΑ των ολοκληρωθέντων αναστηλωτικών προγραμμάτων στα μνημεία της Ακρόπολης, η Εφορεία ανέλαβε την οργάνωση προσωρινής έκθεσης οκτώ συντηρημένων λίθων της Δυτικής ζωφόρου στην αίθουσα VIII του σημερινού Μουσείου, με πλούσιο φωτογραφικό υλικό του Σ. Μαυρομάτη, που παρουσιάζει όλες τις φάσεις καθαρισμού και συντήρησης και σχετικό ενημερωτικό φυλλάδιο. Παράλληλα, στον εργαστηριακό χώρο της Αποθήκης του Μουσείου εκτέθηκαν και άλλα συντηρημένα Παρθενώνεια γλυπτά, κυρίως μετόπες από την Ανατολική πλευρά του Παρθενώνα και η 6η Καρυάτιδα του Ερεχθείου. Ο σχεδιασμός και η οργάνωση της έκθεσης

Φωτ. 15. Οι ανατολικές μετόπες του Παρθενώνα (στο Μουσείο Ακροπόλεως).

φυλλάδιο. Παράλληλα, στον εργαστηριακό χώρο της Αποθήκης του Μουσείου εκτέθηκαν και άλλα συντηρημένα Παρθενώνεια γλυπτά, κυρίως μετόπες από την Ανατολική πλευρά του Παρθενώνα και η 6η Καρυάτιδα του Ερεχθείου. Ο σχεδιασμός και η οργάνωση της έκθεσης

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

έγινε από την Αρχιτέκτονα Ευγενία Καλογεράτου. Στο εργαστήριο του Μουσείου Ακροπόλεως έγινε επίσης η συντήρηση και προετοιμασία αρχαίων και κλασικών γλυπτών για την αποστολή τους σε εκθέσεις του εξωτερικού και του εσωτερικού: α) για την έκθεση «Οι θνητοί και οι Αθάνατοι» στο Πεκίνο, β) την έκθεση «Αγών» στο Εθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, γ) την έκθεση Ολυμπιακών Αγώνων στην Αρχαία Ολυμπία, δ) την έκθεση «Μουσών Δώρα» στο Μέγαρο Μουσικής, ε) την έκθεση «Αλέξανδρος» στο Ωνάσειο Ν. Υόρκης και στ) την έκθεση «EXPO 2005» στο Aichi της Ιαπωνίας με εποπτικό υλικό σχετικά με τα έργα Ακροπόλεως, τη συντήρηση κ.λπ.

Στα πλαίσια της προβολής των αριστουργημάτων του Μουσείου Ακροπόλεως ολοκληρώθηκε το CD Rom με τίτλο «Τα άνθη της πέτρας», που σχεδιάστηκε και υλοποιήθηκε σε συνεργασία της Εφορείας Ακροπόλεως με το Εργαστήριο Πληροφορικών Συστημάτων Υψηλών Επιδόσεων του Πανεπιστημίου Πατρών με επικεφαλής τον Καθηγητή Ι. Παπαθεοδώρου. Η αρτιότητα

της τεκμηρίωσης από το προσωπικό της Εφορείας και η εμπνευσμένη εργασία της ομάδας του Πανεπιστημίου Πατρών απέδωσαν ένα εύχρηστο και ελκυστικό μέσο μάθησης και πληροφόρησης, τόσο για το ειδικευμένο, όσο και το ευρύτερο κοινό. Βραβεύτηκε με το διεθνές βραβείο Moebius. Ήδη είναι έτοιμη και η αγγλική μετάφραση και αναζητείται χορηγός για την παραγωγή και διάδοσή του.

Στο **Μουσείο Αρχαίας Αγοράς**, στη Στοά του Αττάλου με υπεύθυνες την Αρχαιολόγο Ν. Σαραγά και την Αρχιτέκτονα Α. Βοναπάρτη, έγινε ριζική ανακαίνιση της έκθεσης στη μεγάλη εσωτερική αίθουσα (φωτ. 16), όπου στεγάζονται ποικίλα αντικείμενα από τις ανακαφές της Αρχαίας Αγοράς χρονολογούμενα από τη

νεολιθική έως τη μεταβυζαντινή εποχή. Όλα τα εκθέματα, που ανέρχονται σε 1220, συντηρήθηκαν από τους συντηρητές Π. Πιτσιρή, Σ. Κορώση, Μ. Μπαρδάνη και Καγκιούζη με επικεφαλής την Α. Λαζάρου. Η αίθουσα αυτή, ως γνωστόν, έχει προκύψει από τη συνένωση 15 καταστημάτων της αναστηλωμένης Στοάς Αττάλου, γι' αυτό το σκεπτικό του νέου αρχιτεκτονικού σχεδιασμού από την Αρχιτέκτονα Α. Βοναπάρτη ήταν να αποδοθεί (δηλωθεί) ο διαχωρισμός των αρχαίων καταστημάτων, αφενός με κατάλληλη διάταξη των νέων καλαίσθητων προθηκών, αφετέρου με διαφοροποιημένη επεξεργασία στις πλάκες του δαπέδου και τον χρωματισμό των τοίχων, στα σημεία όπου υπήρχαν οι αρχαίοι διαχωριστικοί τοίχοι.

Η έκθεση έχει διατηρήσει την παλαιά ομαδοποίηση των εκθεμάτων κατά χρονολογική σειρά και θεματικές ενότητες, σπουδαιότερη από τις οποίες είναι εκείνη που περιλαμβάνει αντικείμενα που σχετίζονται με διάφορες λειτουργίες του περιφημου δημοκρατικού πολιτεύματος και γενικά με τη δημόσια ζωή των Αθηναίων, καθώς

και αντικείμενα που σχετίζονται με σημαντικά ιστορικά γεγονότα, όπως η στήλη της Δημοκρατίας με το ψήφισμα της Εκκλησίας του Αθηναϊκού δήμου κατά της Τυραννίας του 336 π.Χ., επιγραφές που αναφέρονται στους περσικούς πολέμους, όστρακα οστρακοφορίας με αναγεγραμμένα τα ονόματα των σπουδαιότερων πολιτικών του 5ου αι. π.Χ., Θεμιστοκλή, Κίμωνα, Περικλή κ.ά.

Στον χώρο κάθε «καταστήματος» έχει εκτεθεί μια ενότητα, της οποίας το πιο αντιπροσωπευτικό αντικείμενο εκτίθεται σε μικρή κεντρική προθήκη διαφορετικού χρώματος.

Στο **Μουσείο Κανελλοπούλου** άρχισε να κατασκευάζεται στα μέσα του 2004 η επέκτασή του, στο προς

Φωτ. 16. Το Μουσείο της Αρχαίας Αγοράς.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Ανατολάς όμορο οικόπεδο της οδού Θεωρίας 10 που αγοράστηκε από την κ. Αλεξάνδρα Κανελλοπούλου. Αξίζει να σημειωθεί, ότι προ της ενάρξεως των οικοδομικών εργασιών προηγήθηκε ανασκαφική έρευνα, κατά την οποία αποκαλύφθηκαν λείψανα του Ριζοκάστρου, του Μεσαιωνικού τείχους της Ακρόπολης, στη συνέχεια παλαιότερα ανασκαφέντων τμημάτων, που θα διατηρηθούν ορατά μέσα στο Μουσείο.

Με την επέκταση του κτηρίου θα καταστεί δυνατός ο διαχωρισμός των παλαιοχριστιανικών, βυζαντινών, μεταβυζαντινών και νεώτερων λαογραφικών εκθεμάτων, που θα αναπτυχθούν στο παλιό διατηρητέο κτήριο, ενώ τα προϊστορικά και αρχαία εκθέματα, θα εκτεθούν στη νέα πτέρυγα, η οποία θα περιλαμβάνει επίσης αίθουσα πολλαπλών χρήσεων για διαλέξεις, εκπαιδευτικά προγράμματα και περιοδικές εκθέσεις, πωλητήριο και κυλικείο. Η σχετική αρχιτεκτονική μελέτη εκπονήθηκε από τον Αρχιτέκτονα Παύλο Καλλιγιά, ο οποίος επιβλέπει και την κατασκευή. Αξίζει να σημειωθεί ότι η εξωτερική μορφή της επέκτασης προσαρμόζεται σε εκείνη του υπάρχοντος

διατηρητέου κτηρίου. Ήδη έχει προχωρήσει σημαντικά και προετοιμάζεται πυρετωδώς η νέα έκθεση, με αρχιτεκτονικό σχεδιασμό της Α. Βοναπάρτη και την άμεση και συνεχή εποπτεία μου, από τους Αρχαιολόγους Κ. Σκαμπαβιά, Μ. και Έ. Μπρούσκαρη, Ά. Ζαρκάδα, Δ. Σούρλα, Ν. Καραγιάννη και Ε. Ρώσιου.

Χώρος Νέου Μουσείου Ακρόπολης (NMA)

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό έργο, που ολοκλήρωσε η Εφορεία, είναι η προετοιμασία του χώρου που επελέγη να ανεγερθεί το NMA, στο οικόπεδο Μακρυγιάννη, το οποίο θεωρήθηκε, ότι πληροί τις απαιτούμενες για το έργο προϋποθέσεις, γιατί: α) αποτελεί προέκταση της Νότιας κλιτύς της Ακρόπολης, ιδίως μετά την πεζο-

δρόμηση της Διονυσίου Αρεοπαγίτου και τη διαμόρφωση της νέας εισόδου του πιο πάνω χώρου απέναντι από την προβλεπόμενη είσοδο του Νέου Μουσείου, β) είναι το μεγαλύτερο οικόπεδο της περιοχής με έκταση 24.150 τ.μ., το οποίο με τις απαλλοτριώσεις που γίνονται σταδιακά θα φθάσει τα 25.000 τ.μ., και γ) βρίσκεται σε άμεση οπτική επαφή με την Ακρόπολη, ώστε θα είναι δυνατή η συσχέτιση των αρχιτεκτονικών γλυπτών με τα μνημεία από τα οποία προέρχονται.

Η Εφορεία διενήργησε μεταξύ 1997-2003 τις απαραίτητες ανασκαφές, οι οποίες έφεραν στο φως τα κατάλοιπα μιας συνοικίας της Αρχαίας Αθήνας με μακρά διάρκεια ζωής. Το μεγαλύτερο μέρος από τις αποκαλυφθείσες στον χώρο αρχαιότητες, εκτάσεως 2.200 τ.μ., ύστερα από γνωμοδότηση ειδικής επιστημονικής επι-

τροπής, γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου και στη συνέχεια 4 Υπουργικών Αποφάσεων, θα διατηρηθούν, θα αναδειχθούν και θα αποτελέσουν «επιτόπιο έκθεμα» του Μουσείου. Το διατηρητέο τμήμα, που ορίζεται από δύο δρόμους, περιλαμβάνει κυρίως

Φωτ. 17. Το Νέο Μουσείο Ακρόπολεως υπό κατασκευή.

μεγάλο κτηριακό συγκρότημα του 7ου αι μ.Χ., μία παλαιοχριστιανική οικία του 5ου αι. μ.Χ. και ένα υστερορωμαϊκό λουτρό του 3ου αι. μ.Χ., που είχε διάρκεια ζωής έως τον 7ο αι.

Στα τέλη του 2003 - αρχές 2004 στον χώρο της ανασκαφής τοποθετήθηκε ειδικό προστατευτικό επίχωμα για διευκόλυνση της κίνησης των μηχανημάτων. Σημειωτέον ότι για την απελευθέρωση του περιβάλλοντος χώρου του Μουσείου συνεχίστηκαν οι κατεδαφίσεις δύο απαλλοτριωθέντων ακινήτων. Έγιναν επίσης διαμορφώσεις, ήτοι διευθέτηση του εγκατασπάρτου αρχαιολογικού υλικού, δημιουργία παρτεριών και δενδροφύτευση στον χώρο γύρω από το διατηρητέο τμήμα της ανασκαφής. Στα βόρεια του κτηρίου

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

Weiler, αφού ανανεώθηκαν και διευθετήθηκαν τα παλαιά Η/Μ δίκτυα, ο χώρος επιστρώθηκε με ηφαιστειακούς λίθους.

Το 2004 το επιστημονικό προσωπικό με υπεύθυνη την Αρχαιολόγο Σ. Ελευθεράτου ασχολήθηκε με την επεξεργασία του πολυάριθμου αρχαιολογικού υλικού. Εκπονήθηκαν σχέδια των αρχαιολογικών φάσεων της ανασκαφής και των επιμέρους οικοδομημάτων και καταρτίστηκαν τεύχη με τα σημαντικότερα αρχαιολογικά σύνολα (τάφοι, αποθέτες, φρέατα, δεξαμενές κ.ά.) και κατάλογο με τα ευρήματα της ανασκαφής, που θα εκτεθούν μέσα στο επιτόπιο Μουσείο. Επίσης, προχώρησε η συντήρηση νομισμάτων και μεγάλων συνόλων κεραμικής.

Τον Νοέμβριο του 2004 άρχισαν οι εργασίες κατασκευής του Μουσείου από την ανάδοχο Εταιρεία ΑΛΤΕ με την εποπτεία του ΟΑΝΜΑ, με Πρόεδρο τον Καθ. Παντερμαλή και με διευθύνοντα επιβλέποντα Τεχνικό Σύμβουλο τον κ. Δαμαλίτη (φωτ. 17). Έγινε η διάνοιξη και χύτευση σκυροδέματος στις θέσεις υποθεμελίωσης των υποστυλωμάτων και άρχισε η κατασκευή των υπογείων στο ελεύθερο αρχαιοτήτων ΝΑ τμήμα του οικοπέδου.

Μετά την ολοκλήρωση της ανασκαφής προχωρεί συστηματικά και η προετοιμασία των πολυπληθών αρχαίων, που βρέθηκαν στην ανασκαφή του οικοπέδου Μακρυγιάννη και πρόκειται να εκτεθούν, σύμφωνα με το εκθεσιακό πρόγραμμα, στο ΝΜΑ ανάμεσα στα κατάλοιπα των αρχαίων κτηρίων, όπου βρέθηκαν. Είναι πολύ σημαντικό ότι στο ΝΜΑ δεν θα εκτεθούν μόνον τα κορυφαία έργα των μνημείων της Ακρόπολης, αλλά και τα κατάλοιπα της αρχαίας πόλης στον χώρο, ευρήματα από τις προϊμότερες φάσεις της Ακρόπολης (νεολιθική, μυκηναϊκή, γεωμετρική), αναθήματα από τα ιερά των κλιτύων του ιερού βράχου (από το Ασκληπιείο, το ιερό του Διονύσου, το ιερό της Νύμφης). Θα υπάρξει δυνατότητα τα αρχαϊκά γλυπτά, που προέρχονται από τον αρχιτεκτονικό διάκοσμο ναών ή άλλων μικρών πώρινων κτηρίων, να εκτεθούν σε κανονική ανάπτυξη και όχι σε σύντμηση, ενώ με το κατάλληλο πληροφοριακό υλικό (προπλάσματα, σχέδια, αναπαραστάσεις), ο επισκέπτης θα

μπορεί να αναπλάσει και την εικόνα της αρχαϊκής Ακροπόλεως με τα μνημεία της, καθώς και τα διάφορα αναθήματα των ευσεβών λατρευτών, που ήταν στημένα ελεύθερα στον χώρο, όπως οι λαμπρές κόρες, οι λυγερόκορμοι ιππείς, τα αναθηματικά ανάγλυφα, οι τιμητικοί ανδριάντες, οι οικοδομικές επιγραφές.

Γενικά, η νέα έκθεση του Μουσείου θα δίνει μια σφαιρική εικόνα της ιστορικής εξέλιξης του Ιερού της Ακρόπολης, χάρις στην πολυμέρεια των εκθεμάτων, ενώ η συνύπαρξη λειψάνων της αρχαίας πόλης, που χρονολογούνται στη μεταβατική περίοδο από την ύστερη αρχαιότητα στους βυζαντινούς χρόνους, μέσα στο Μουσείο, κοντά στο διατηρητέο κτήριο Weiler, θα αποτελέσει γέφυρα μεταξύ του ιστορικού παρελθόντος και του παρόντος.

Σε αυτό το λαμπρό Μουσείο έχει προβλεφθεί θέση και για τα εκπατρισθέντα στο Λονδίνο από τον Λόρδο Έλγιν γλυπτά του Παρθενώνα, με στόχο να παρουσιασθεί επιτέλους ενοποιημένος όλος ο γλυπτός διάκοσμος του μοναδικού σε συμβολισμό και τέχνη αυτού μνημείου της παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Περιοδική έκθεση στο ΚεΜΑ

Στα πλαίσια της προετοιμασίας της έκθεσης του ΝΜΑ οργανώθηκε, σε συνεργασία με τον Καθηγητή Δ. Παντερμαλή, Πρόεδρο του ΟΑΝΜΑ, εδώ στο κτήριο Weiler, περιοδική έκθεση με τίτλο «Νέο Μουσείο Ακρόπολης. Δημιουργώντας το εκθεσιακό του ύψος» (φωτ. 18), στην οποία πειραματιζόμαστε νέους τρόπους παρουσίασης ορισμένων εκθεμάτων, κυρίως γλυπτών και ιδίως νέους τρόπους φωτισμού.

Στο στήσιμο των γλυπτών χρησιμοποιήθηκαν γυάλινα ημιδιαφανή εξ αμμοβολής φόντα και βάσεις από διαφανείς πλάκες με διάφωτη επίστεψη, αντί των συνήθων συμπαγών από μάρμαρο ή σκυρόδεμα, που επηρεάζουν με τον όγκο τους αρνητικά την οπτική εικόνα του εκθέματος.

Στον φωτισμό έγινε προσπάθεια προσομοίωσης φυσικού φωτός που από τη μια στιγμή στην άλλη, στις διάφορες εποχές και στη διάρκεια της ημέρας, παρουσιάζει εναλλαγές και αναδεικνύει διακριτικά το περίγραμμα και άπειρες λεπτομέρειες και ποιοτικές

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

διαφοροποιήσεις της επιδερμίδας των γλυπτών. Οι επεξηγηματικές πινακίδες καταβλήθηκε προσπάθεια να είναι ιδιαίτερα λιτές, χωρίς πολύ εξειδικευμένη ορολογία ή πλήθος πληροφοριών, που κουράζουν τον επισκέπτη. Ήδη από τον Αύγουστο, που άνοιξε η έκθεση, γίνονται συνέχεια αλλαγές και πειραματισμοί στην έκθεση, με βάση τις παρατηρήσεις απλών ή και ειδικών επισκεπτών.

Ο αρχιτεκτονικός σχεδιασμός έγινε από την Αρχιτέκτονα Ε. Σπάρτζη, η επιμέλεια των αρχαίων από συντηρητές της Ακρόπολης με επικεφαλής τον Δ. Μαραζιώτη και την εποπτεία της Χρ. Βλασσοπούλου, στην οποία οφείλονται και τα λιτά αλλά περιεκτικά κείμενα του μικρού καταλόγου που αναλύει τα εκθέματα.

Σωστικές ανασκαφές

Σε **οικόπεδα της Πλάκας**, με υπεύθυνη την Αρχαιολόγο Γ. Γαλάνη, πραγματοποιήθηκε σε 12 ακίνητα συνολικά εποπτεία οικοδομικών εργασιών αποκατάστασης, κατά τη διάρκεια των οποίων αποκαλύφθηκαν αρχαία λείψανα. Αξίζει να αναφερθεί η αποκάλυψη νέων τμημάτων και χορηγικών βάθρων της αρχαίας οδού των Τριπόδων, που εν πολλοίς αντιστοιχεί με τη σημερινή ομώνυμη οδό. Δύο νέα χορηγικά μνημεία βρέθηκαν στο ακίνητο ιδιοκτησίας Γερμανού, ενώ τα περισσότερα και σημαντικότερα κατάλοιπα που βρέθηκαν συγκεντρωμένα στο ακίνητο της οδού Τριπόδων 32, ιδιοκτησίας ΥΠΠΟ, εμπλουτίζουν τη γνώση μας για την αρχαία ομώνυμη οδό και κυρίως τη μοναδική μέχρι στιγμής χωροθέτηση χορηγικών μνημείων 1.30 μ. υψηλότερα από την οδό των Τριπόδων, σε πλατώματα, εκατέρωθεν δευτερεύουσας οδού, ανιούσας προς το μεγάλο άνδρη, που διαμορφώνεται από τον μνημειώδη

αναλημματικό τοίχο, μεγάλα τμήματα του οποίου σώζονται στα ακίνητα της οδού Τριπόδων αρ. 28, 30, 32 και της οδού Ραγκαβά 4. Στο τελευταίο ακίνητο σημαντική είναι η αποκάλυψη τμήματος αγνώστου κτηρίου μνημειώδους κατασκευής, αλλά ιδίως η αποκάλυψη, για πρώτη φορά στην περιοχή, αδιατάρακτων στρωμάτων μυκηναϊκών χρόνων. Συγκεκριμένα ανασκάφηκαν επάλληλα δάπεδα ΥΕ ΙΙΙ γ περιόδου σε έκταση 20 μ., 2 λείψανα κτηρίου με τοίχους πάχους 0.70 μ., εκ των οποίων ένας με επίχρυσμα, 25 ειδώλια τύπου Ψ και κεραμική, από την οποία προκύπτει η ύπαρξη κτηρίου μυκηναϊκών χρόνων με τρεις τουλάχιστον οικιστικές φάσεις.

Από τις σωστικές ανασκαφές περισυλλέχθηκαν γύρω στα 160 γλυπτά και αρχιτεκτονικά μέλη, 90 νομίσματα και 1500 ομάδες οστέων, τα οποία καθαρίστηκαν και συγκολλήθηκαν από τις συντηρήτριες, Λ. Λαλαούνη, Α. Κοσσώνα, Π. Καραμπέτσου.

Στην Πλατεία Λυσικράτους έγινε από τον Αρχιτέκτονα Κ. Καζαμιάκη η αποκατάσταση της στάθμης της αρχαίας οδού των Τριπόδων, του τέλους του 4ου αι. π.Χ., με ανάδειξη των καταλοίπων των χορηγικών μνημείων εκατέρωθεν του μνημείου του Λυσικράτους.

Οργάνωση Διεθνούς Συνεδρίου με θέμα

«Οι Αγώνες των Παναθηναίων»

Συμμετέχοντας στις εκδηλώσεις για τους Ολυμπιακούς Αγώνες και με αφορμή τις εργασίες της Εφο-

ρείας μας στα δύο αντιπροσωπευτικά μνημεία της εορτής των αρχαίων Παναθηναίων, στην ομώνυμη οδό στην Αρχαία Αγορά και στη συντήρηση της Δυτικής ζωφόρου του Παρθενώνα, η ΕΦΑ, με πρόταση του τότε Προέδρου της κ. Φ. Στράτου, είχε την ιδέα της

Φωτ. 18. Έκθεση «Νέο Μουσείο Ακρόπολης. Δημιουργώντας το εκθεσιακό του ύψος» στο ΚεΜΑ.

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 2004

διοργάνωσης διεθνούς συνεδρίου με θέμα τους αγώνες των Παναθηναίων.

Το αίτημα της διοργάνωσης του συνεδρίου υποβλήθηκε στο Τμήμα Συνεδρίων του ΥΠΠΟ, το οποίο το ενέκρινε και το υποστήριξε με ειδική χρηματοδότηση, ενώ ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου κ. Γ. Μπαμπινιώτης παρεχώρησε ευγενώς το αμφιθέατρο της Ιατρικής Σχολής στο Κεντρικό κτήριο του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου για τη διεξαγωγή των εργασιών του συνεδρίου και το Παλαιό Πανεπιστήμιο για το δείπνο των ομιλητών.

Το συνέδριο οργανώθηκε με ιδιαίτερη επιτυχία από την ομιλούσα, σε συνεργασία με τη Διευθύντρια του Τομέα Αρχαιολογίας και Ιστορίας Τέχνης του Πανεπιστημίου Αθηνών Καθηγήτρια κα Ό. Παλαγγιά. Προσκλήθηκαν και συμμετείχαν με ανακοινώσεις 20 ειδικοί για το θέμα Έλληνες και ξένοι επιστήμονες. Υπήρξε μεγάλη προσέλευση επιστημόνων, αλλά και φοιτητών. Τα θέματα που παρουσιάστηκαν ήταν πρωτότυπα και θα αποτελέσουν μια νέα συμβολή στη γνώση μας για τους αγώνες των Παναθηναίων, καθώς ήδη ετοιμάζονται και πρόκειται σύντομα να εκδοθούν τα πρακτικά του Συνεδρίου.

Ο πρώην Πρόεδρος της ΕΦΑ κ. Φ. Στράτος κατόρθωσε να εξασφαλίσει κάποιες χορηγίες για την αντιμετώπιση ορισμένων προκαταρκτικών, αλλά απαραίτητων, δαπανών, καθώς και ένα μέρος της δαπάνης έκδοσης των πρακτικών. Τον ευχαριστούμε θερμά, καθώς και τους χορηγούς, την εταιρεία TITAN και την Αρχαιολόγο κα J. Binder.

Εκπαιδευτικά προγράμματα και άλλες δραστηριότητες

Ο Τομέας Ενημέρωσης και Εκπαίδευσης της Υπηρεσίας Συντήρησης Μνημείων Ακρόπολης, με υπεύθυνη την Κ. Χατζηασλάνη, οργάνωσε κατά τη σχολική χρονιά 2003-2004 ειδικό πρόγραμμα με θέμα «Τα Παναθήναια μέσα από τη Ζωφόρο του Παρθενώνα», το οποίο βασίστηκε στη μουσειοσκευή και στο CD Rom «Η Ζωφόρος του Παρθενώνα» των Χατζηασλάνη-Μαυροματή-Χωρέμη, καθώς και στο νέο εκπαιδευτικό έντυπο με τίτλο «Των Αθήνηθεν Άθλων» της Κ. Χατζηασλάνη, το οποίο αναφέρεται στους αθλη-

τικούς και καλλιτεχνικούς αγώνες καθώς και την πομπή των Παναθηναίων, όπως εικονίζονται σε αγγεία, γλυπτά και στη ζωφόρο του Παρθενώνα. Για το πρόγραμμα αυτό τυπώθηκε και η μεγάλη αφίσα με έναν Παναθηναϊκό αμφορέα σε φυσικό μέγεθος.

Στις παραπάνω δραστηριότητες των εκπαιδευτικών προγραμμάτων υπολογίζεται ότι περισσότεροι από 15.000 μαθητές δούλεψαν με τη μουσειοσκευή της Ζωφόρου και περισσότεροι από 30.000 με το CD Rom για τη Ζωφόρο, 1800 περίπου μαθητές συμμετείχαν κατά τμήματα στα ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα και 965 εκπαιδευτικοί σε σεμινάρια, που πραγματοποιήθηκαν εδώ στο ΚεΜΑ, στο κτήριο Weiler. Εκδόθηκαν τα έντυπα: «Ακρόπολη και Εκπαίδευση» και «Εκπαιδευτικές μουσειοσκευές από την Ακρόπολη» στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.

Στο Μουσείο Κανελλοπούλου λειτούργησε για 5η χρονιά εκπαιδευτικό πρόγραμμα με τίτλο «Τα ειδώλια του Μουσείου Π. & Α. Κανελλοπούλου μάς ταξιδεύουν στο χρόνο» με υπεύθυνη την Αρχαιολόγο Β. Γεωργακά. Το πρόγραμμα παρακολούθησαν 5000 παιδιά από δημόσια σχολεία πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης της Αττικής.

Ακρόπολη και Ολυμπιακοί Αγώνες

Λίγες μέρες πριν την έναρξη των Ολυμπιακών Αγώνων συμμετείχα με ομιλία μου σε ημερίδα σχετικά με τα έργα στην Ακρόπολη, που οργανώθηκε από το Υπουργείο Τύπου στο Ζάππειο για την ενημέρωση ξένων ανταποκριτών.

Τέλος, αναφέρω, ότι κατά τη διάρκεια των Ολυμπιακών και Παραολυμπιακών Αγώνων επισκέφθηκαν την Ακρόπολη εβδομήντα περίπου αρχηγοί διαφόρων κρατών και ξεναγήθηκαν από αρχαιολόγους της Εφορείας και την ομιλούσα.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να τονίσω, ότι όλα αυτά τα έργα πραγματοποιήθηκαν χάρις στον ζήλο και την αφοσίωση του επιστημονικού, του εργατοτεχνικού αλλά και του διοικητικού προσωπικού, που διεκπεραίωσε πλήθος απαραίτητων για τα έργα πολύπλοκων, γραφειοκρατικών και λογιστικών διαδικασιών. Τους ευχαριστώ όλους θερμά από τη θέση αυτή.

